

Bakalářská práce

2023

Sandra Blahoutová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie a sociální práce

Studijní program Sociologie

Bakalářská práce

Sociologická perspektiva a práce s konceptem důvěry

Sandra Blahoutová

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D.

Katedra sociologie a sociální práce

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a využila pouze uvedených pramenů a literatury.

V Plzni dne .....

.....

Jméno a příjmení studentky

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Aleně Pařízkové, Ph.D., která ke mně v průběhu psaní bakalářské práce přistupovala velmi vstřícně, empaticky a trpělivě. Také bych chtěla poděkovat všem, kteří mě podporovali.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. TEORETICKÁ ČÁST	2
2.1 Důvěra jako vztah	3
2.2 Vývoj důvěry	5
2.2.1 Klasická sociologie	5
2.2.2 Soudobá sociologie	7
2.3 Důvěra a spolupráce	11
2.4 Důvěra v médiích	13
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	14
4. EMPIRICKÁ ČÁST	16
4.1 Podobnosti v přístupu k důvěře	17
4.2 Rozdílnosti v konceptualizaci důvěry	20
4.3 Důraz na generalizovanou důvěru	26
5. ZÁVĚR	29
6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	30
7. RESUMÉ	35
8. PŘÍLOHA	36

1. ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je důvěra. Důvod, proč jsem se rozhodla tomuto tématu věnovat je ten, že mi důvěra připadá důležitá v každodenním životě. Vnímáme vůbec důvěru jako důležitou součást našeho života? Zamýšlíme se někdy nad tím, jak vlastně chápeme důvěru? V souvislosti s dávnými i nedávnými událostmi čelíme situacím, kdy se sami zamýšlíme nad tím, komu nebo čemu můžeme věřit. Já osobně vnímám důvěru jako něco, bez čeho bychom se v běžných interakcích neobešli. Jestliže chceme s lidmi nějakým způsobem vycházet, fungovat v životě, je třeba, abychom důvěru vnímali a uměli s ní pracovat.

V teoretické části práce se věnuji konceptualizacím důvěry různých sociálních vědců. V první řadě bych ráda představila koncepcie důvěry klíčových osobností, které se tímto tématem zabývaly. Jedná se především o Piotra Sztompku, významného polského sociologa, který nahlížel na důvěru jako na něco, co by se dalo považovat za strategii v nejistých situacích a také v situacích, kdy čelíme nějakému riziku. Také vysvětlím konceptualizaci důvěry Valliera a Webera, dvou autorů, kteří se věnují především generalizované důvěře, kterou projevujeme k neznámým jedincům ve společnosti, nebo k těm, se kterými máme jen málo osobních zkušeností. A nakonec přiblížím reciprocitu Marcela Mausse, významného sociologa. Následně shrnu vývoj důvěry v čase, od jeho počátků až po současnost. Zmíním jednak klíčové osobnosti v konceptualizaci důvěry v sociologii a jednak koncepty, které se s rostoucím zkoumáním společnosti a věděním odkrývaly. Posléze se zabývám souvislostí důvěry se spoluprací, kde uvedu příklady sociálních dilemat, které považuji za klíčové pro vysvětlení fungování důvěry ve spolupráci. A na konec

teoretické části se zabývám důvěrou v médiích, kde pracuji čistě s aktuálními zdroji s cílem poukázat na to, že hlavní cenou médií je získání důvěry jejich uživatelů.

V metodologické části práce vysvětlím postupy, jak jsem se dostala k pramenům použitým ke zpracování empirické části. Zde je důležitý postup výběru jednotlivých publikací, který detailně v metodologické části popisuji. Rovněž vysvětlím způsob analýzy těchto textů. Na konci této části si stanovím výzkumné otázky a výzkumný cíl, na základě kterých jsem pracovala s jednotlivými články a studii.

A nakonec v empirické části již pomocí zanalyzovaných textů odpovídám na jednotlivé výzkumné otázky. Pracuji nejen s důvěrou samotnou, ale opírám se i o témata a koncepty, které se s ní pojí. Jedná se zejména o koncept sociálního kapitálu, generalizovanou důvěru nebo spolupráci, které rozebírám v teoretické části.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Při zpracovávání této sekce práce jsem pracovala primárně s publikací Sedláčkové. Tento zdroj pro mě byl důležitou inspirací, protože obsahuje jasně členěný přehled koncepcí důvěry sociologů napříč všemi časovými obdobími od počátku sociologie. V této části práce se budu zabývat základní konceptualizací pojmu důvěra různými výzkumníky na mikroúrovni, jak se jejich pojetí liší. V této části práce se zaměřím na vymezení důvěry jako vztahu jednak mezi aktéry, jednak v nejistých či nebezpečných situacích a také mezi ekonomickými aktéry. Zjednodušeně řečeno, důvěra se objevuje ve všech aspektech společenského

života. Dále se budu věnovat vývoji důvěry od klasických sociologů až po ty současné. Postupně nastíním jejich konceptualizaci důvěry. V neposlední řadě se zaměřím na důvěru a spolupráci, dva nezbytné elementy ke stabilnímu fungování vztahů ve společnosti. A nakonec nastíním téma důvěry v médiích, jelikož se budu tématem médií zabývat ve empirické části práce.

2.1 Důvěra jako vztah

Sedláčková ve své knize konceptualizuje důvěru jako „základní podmínku sociálního soužití v prostředí archaické, tradiční, moderní i pozdně moderní společnosti. Přestože jako princip zůstává důvěra stejná, formy jejího projevu se přetvářejí spolu s proměnami charakteru celých společností.“ [Sedláčková 2012: 13]. A právě dodržování norem je základem pro správně fungující společnost. Vallier a Weber pracují s konceptem generalizované (společenské) důvěry, což je důvěra v jedince ve společnosti, s nimiž máme málo osobních zkušeností. Sociální důvěru lze chápat jako důvěru ve společnost; v to, že lidé budou dodržovat společenské normy. Zároveň lidé očekávají od druhých, že se budou společenskými normami řídit. Společenská důvěra tvoří prostředí praktické a strategické stability [Vallier, Weber 2021: 1]. Právě zachování stabilního prostředí napříč různými proměnami společnosti je podle mého názoru důležité k jejímu fungování.

Sztompka vidí důvěru jako klíčovou v nejistých situacích nebo neznámých podmínkách, kdy musíme čelit riziku. Je to důležitá strategie pro zvládnutí nekontrolovatelné budoucnosti. Vzhledem k tomu, že v neznámých či nejistých podmínkách nejsme schopni determinovat jednání druhých, se důvěra stává nepostradatelnou. Jenže nejisté podmínky zažíváme každý den, když se probudíme. Nevíme, co nás během dne čeká. Pokud by se u nás vyskytla totální absence důvěry, nemohli bychom ráno vyjít z domu. Proto “musíme čelit

neznámé budoucnosti tím, že jednáme s jejími alespoň částečně nejistými a nekontrolovatelnými důsledky” [Sztompka 2000: 25-26].

S důvěrou se můžeme setkat již v samých počátcích společnosti. Sedláčková popisuje důvěru jako pojem vztahovaný k víře v nadpřirozené síly, která byla velmi důležitým elementem přežívání tradičních společností. Víra je dle tradičních doktrín v kontrastu s rozumem, ale dle Pascala nejen, že lidé pasivně přijmou to, co neznají, ale dokážou se i rozhodnout vystavit se riziku v nejistých podmínkách. Důvěra totiž v moderním uvažování představuje spojení prvků víry a rizika [Sedláčková 2012: 36]. Otázka důvěry jako řešení určitého typu rizika je moderním jevem, který souvisí s povahou dělby práce v tržních ekonomikách v období modernity [Sztompka 2000: 1]. K existenci a fungování důvěry je nezbytné předpokládat vztah mezi aktivním subjektem (aktérem), který je sám ochoten spoléhat se na druhého a důvěřovat mu, a objektem důvěry, který nese určité vlastnosti a schopnosti, tedy důvěryhodnost [Sedláčková 2012: 37].

Důvěra funguje i na ekonomickém poli mezi účastníky směny, kdy např. důvěřujeme kupujícímu, že v budoucnu provede platbu za současné získání zboží. Marcel Mauss, který se zabýval tzv. reciprocitou, uvažuje o darování, přijetí a oplacení jako o iracionalitě, jelikož aktéři nezvažují vrácení nákladů při darování, ale v budoucnu očekávají, že jim bude darem oplaceno. Dle Mausse však princip reciprocity v moderních společnostech vymizel. Archaické společnosti byly založeny na darování. Lidé byli rozděleni na přátele, kterým důvěřovali, a nepřátele, kterým naopak nedůvěřovali [Mauss citován in Sedláčková 2012: 38]. Nedůvěra je negativním zrcadlovým obrazem důvěry. Termín nedůvěra jako označení přechodné fáze v procesu budování důvěry Sztompka definuje jako komplex negativních očekávání ohledně jednání druhých a negativních, obranných závazků, např. vyhýbání se [Sztompka 2000: 26-27]. Z hlediska behavioralistického přístupu můžeme důvěru pochopit jako

vůli aktérů splnit smluvní vztahy, které jsou stěžejní pro jejich spolupráci. Pokud aktéři smluvní vztahy nesplní, narušuje se stabilita sociálního kontextu. Ovšem pokud jde o smluvní vztahy, mluvíme spíše o předpověditelnosti situace než o důvěře [Sedláčková 2012: 38].

2.2 Vývoj důvěry

Fenomén důvěry považuje Sedláčková za základní předpoklad sociálního soužití napříč všemi obdobími života společnosti – od archaické až po postmoderní společnost. Formy projevu důvěry jsou v jednotlivých érách dynamické, avšak princip důvěry zůstává stejný. Ve druhé polovině dvacátého století došlo vlivem globálních změn, které s sebou nesly narušení tradičních pilířů mechanismů sociální integrace a transformaci charakteru sociálních vazeb, k přechodu z moderní společnosti ke společnosti postmoderní. S proměnou důvěry se také pojí demokratizační procesy, kdy se po pádu totalitních režimů obnovila témata legitimacy demokracie, formování politické kultury a důvěry [Sedláčková 2012: 13].

2.2.1 Klasická sociologie

Ferdinand Tönnies hovoří o dvou základních typech sociálních vztahů, vycházejících z diferenciací dvou typů vůle, které ovlivňují způsob jednání sociálních aktérů. Z konceptu pospolitosti (Gemeinschaft), který Tönnies definoval, vycházejí pozdější uchopení občanské společnosti jako mezostuktury, kde jsou skupiny lidí umístěny mezi úrovní rodiny a makroúrovni státu [Tönnies citován in Sedláčková 2012: 18-19].

Dále se budu věnovat Emilu Durkheimovi, jehož důraz na sociální konsenzus, skupinovou solidaritu a morálku tvoří základ mnohých teorií důvěry

[Sedláčková 2012: 20]. Durkheim ve své koncepci kolektivní reprezentace odmítal čistě instrumentální obraz společnosti, namísto toho poukázal na to, že je ve společnosti důležité mít určité morálně kvalitní vazby, které udržují jedince pohromadě. Lidé, kteří spolu žijí v jedné společnosti, by měli uznávat a přinášet vzájemné oběti, a přitom by spolu měli být propojení [Durkheim citován in Sztompka 2000: 5-6]. Durkheim dichotomicky rozlišil mechanickou a organickou solidaritu. Jestliže je dělba práce nerozvinutá, hovoříme o mechanické solidaritě mezi lidmi. Členové společnosti sdílejí své city, hodnoty a názory, tudíž jejich individualita je téměř zcela potlačena kolektivním vědomím. O organické solidaritě naopak hovoříme tehdy, pokud mezi členy společnosti existuje vzájemná závislost (interdependence), aniž by byla u členů společnosti potlačena individualita. Hlavním pilířem organické solidarity je diferenciací práce a specializace [Durkheim citován in Sedláčková 2012: 19]. Kolektivní vědomí jsou dle Durkheima nehmotné skutečnosti, které jsou sdíleny interindividuálně pluralitou jedinců.

Francis Fukuyama pracuje s Durkheimovo pojetím organické solidarity a čerpá z jeho díla při konstruování vlastní teorie důvěry podobně jako Piotr Sztompka. Sztompka se opírá o Durkheimův pojem morální hustoty, tedy počet jedinců, kteří koexistují ve vztazích obchodních a psychických – fungují na principu směny a soutěže, což přispívá k rozšíření důvěry ve společnosti či komunitě a k důvěryhodnosti obchodních partnerů [Sztompka citován in Sedláčková 2012: 20].

Georg Simmel je považován za prvního klasického sociologa, který uchopil důvěru jako samostatné téma. Simmel nahlíží na společnost jako na dynamický kontinuální proces sdružování. Pracuje rovněž s principem reciprocity [Simmel citován in Sedláčková 2012: 20], který jsem zmínila v kapitole 2.1. Transformace a přerušování společenských vztahů na tomto principu je základním stavebním prvkem mezilidské komunikace. Dynamika

společnosti je indikátorem nestability sociálních interakcí ve společnosti žijící především ve velkoměstech [Simmel, doslov Petrusek citován in Sedláčková 2012: 20]. Počet sociálních vazeb neustále narůstal, zároveň se však tyto vazby přestaly ustalovat, a Simmel v tomto viděl hrozbu pro integritu osobnosti člověka žijícího v moderním světě. Simmel na rozdíl od ostatních sociologů své doby nenahlíží na otázku důvěry jako na interpersonální, nýbrž jako na důvěru v makrosociální entity. Mezi dvě strany, které provádí směnu, vstoupila třetí strana v podobě komunity – vlády. Pokud jedinci chtějí směňovat, musí důvěřovat vládě, která se stará o vydávání peněz, že se peníze budou moci dále směňovat. Proto Simmel o důvěře v peníze hovoří jako o kvazináboženství. Dle Simmela je důvěra ústředním bodem mezi věděním a nevěděním. Pokud chceme spustit interakci s někým, koho neznáme, musíme to neznámé překonat. To nám umožňuje důvěra. V moderní společnosti se jedinci stále více setkávají s neznámem. Proto, aby mohli jedinci vůbec ve společnosti fungovat, je zapotřebí, aby důvěřovali v jakýchkoli každodenních situacích [Simmel citován in Sedláčková 2012: 21].

2.2.2 Soudobá sociologie

První polovina dvacátého století znamenala zkoumání důvěry na mikroúrovni, zatímco ve druhé polovině dvacátého století dochází vlivem globalizace neustále modernizujícího se světa k obratu. Jak jsem již zmínila v kapitole 2.1, důvěra je důležitým aspektem společenského života v tradičních společnostech, avšak v pozdně moderní společnosti je důvěra chápána jako klíčová. Postupem času komplexita společnosti neustále vzrůstala, panovala nejistota, společnost čelila rizikům. Vlivem toho vznikla důvěra v expertní systémy jako zcela nová kategorie důvěry [Sedláčková 2012: 22].

Niklas Luhmann částečně navazuje na Simmelovo pojetí důvěry a především poukazuje na její expanzivitě s rozvojem moderní společnosti. Luhmann předkládá detailní analýzu důvěry. Pracuje s již výše zmíněnými příznačnými jevy moderní společnosti, tedy komplexitou, nejistotou a neustálými riziky. V Luhmannově koncepci důvěry slouží důvěra jako prostředek zlehčení situace při komunikaci. Luhmann pracuje i s konceptem důvěřivosti. Na rozdíl od důvěry je důvěřivost spíše pasivní vlastnost, kdežto důvěra předpokládá akci a riziko [Luhmann citován in Sedláčková 2012: 23]. Pojem riziko označuje všechny typy hrozeb či nebezpečí. Ovšem rizika, o kterých mluvíme v souvislosti s důvěrou, patří do specifické kategorie hrozeb [Sztompka 2000: 30]. „Důvěra, tedy sázka na budoucí neisté a nekontrolovatelné jednání druhých, je vždy spojena s rizikem“ [Kollock citován in Sztompka 2000: 31]. Důvěra má, jednoduše řečeno, funkci potlačení rizika. Pokud do neisté situace vložíme důvěru, riziko tím uvrhneme do pozadí. Vzhledem k tomu, že vývoj neisté situace závisí na výkonu ostatních aktérů, je tedy nutné, abychom jim pro ustání situace důvěřovali, byť je situace jakkoli riziková. Dle Sztompky je riziko zaměřeno na budoucnost – představuje budoucí stav nejistoty či nebezpečí ve světě společnosti. Taková rizika mohou být způsobena jednáním druhých, např. riziko války, ekonomické krize či nelojálnost v manželství [Sztompka 2000: 29-30].

Pro Luhmanna je role důvěry důležitá především v komunikaci, kdy redukuje komplexitu situace a stará se o to, aby byla komunikace co nejsnazší a neproblematická. Toto platí jak při interakci mezi aktéry, tak i mezi aktéry a systémy. Luhmann také odlišuje důvěru od důvěřivosti. Důvěra díky nutnosti angažovanosti spadá do osobních vztahů, zatímco od důvěřivosti se žádné zapojení neočekává, tudíž se vztahuje ke vztahu mezi aktéry a funkčními systémy [Luhmann citován in Sedláčková 2012: 23].

James S. Coleman jakožto teoretik racionální volby předkládá svou teorii důvěry v souvislosti se sociálním kapitálem. Důvěru staví do role součásti racionálních transakcí, které probíhají mezi sociálními aktéry. Opět se jedná o dvě strany aktérů, tedy o stranu důvěřující a stranu důvěřovanou. I pokud existuje riziko ztráty důvěry, ale zato je možné z transakce profitovat, se racionální aktér rozhodne důvěřovat a transakci uskutečnit [Sedláčková 2012: 24]. Z toho vyplývá, že sociální aktéři uskutečňují zisk před důvěrou. „V systému vzájemné důvěry, vytvářené dvěma aktéry, vystupují oba subjekty jak v roli důvěřujícího, tak důvěřovaného a v případě vytvoření pozitivní zpětné vazby zde dochází k nárůstu míry důvěry a spolehlivosti aktérů.“ [Coleman citován in Sedláčková 2012: 24]. Coleman hovoří i o tzv. řetězci důvěry, který vytvářejí a udržují aktéři, kteří se nacházejí mezi důvěřujícími a důvěřovanými. Systém důvěry třetí strany se nachází jak na mikroúrovni, tak makroúrovni. Na mikroúrovni je tento systém aktérem, který důvěřuje oběma stranám a na makroúrovni si jej můžeme představit jako formální organizaci, která přebírá závazky dvou stran vůči sobě [Sedláčková 2012: 24].

Anthony Giddens navazuje na Luhmannovo pojetí důvěry, jež je spojena s nejistotou a rizikem. Spolu s Ulrichem Beckem a Scottem Lashem se věnuje rozšíření konceptu důvěry v pozdně moderní době. O důvěře uvažuje jako o typickém atributu pozdní modernity. Dle Giddense se vlivem závislosti na důvěře institucionální aparát modernity segreguje od tradice. Základní důvěra (basic trust) jakožto významný pilíř fungování tradičních společností, se utvářela socializací a tvořila důvěru v návaznosti na minulost, přítomnost a trvání světa v budoucnosti. Dalším pilířem jsou příbuzenské vztahy, díky kterým mohly být společenské svazky v čase a prostoru stabilní. Třetí pilíř jsou komunity, ve kterých lidé žili, což pro ně a jejich důvěru bylo důvěrné a známé prostředí. Čtvrtým pilířem je náboženský systém, který lidem zajišťoval

interpretační rámec života a přírody. Důležitými prvky náboženského systému jsou víra a rituály [Sedláčková 2012: 24-25].

V tradičních společnostech převažovala lokalizovaná důvěra, která se vážala na určitý okruh lidí [Giddens citován in Sedláčková 2012: 25]. Pro Giddense je rovněž klíčový pocit ontologického bezpečí, který se tradiční společnosti snažily zachovávat především vlivem víry v budoucí trvání světa. Vlivem rutinizace běžného života se tento pocit zesiloval. Neustálé provádění stejných každodenních činností neznamenovalo nic nového, přestože je ontologické bezpečí úzce spjato s identitou na makroúrovni a úrovni psychologické. Pokud došlo k narušení rutinních činností, bylo to vnímáno jako nebezpečné a jako narušení identity jedince. Jedinci neustále vyžadovali od svého okolí neustálé ujišťování a potvrzování, že jeho sociální a materiální prostředí se nemění. Oproti tomu moderní společnosti se vyznačují dynamičností a tím, že sociální ani materiální prostředí nezůstává stálé. Tradiční podmínky pocitu ontologického bezpečí se mění. Moderní svět je svět otevřený, vývoj jde rapidně kupředu a budoucnost není jasná, což vede k tomu, že jedinci trpí silnou nejistotou, stresem a úzkostí. A přesně to je podle Giddense opačným pólem důvěry. K obnovení vztahů důvěry je potřeba vřelost a otevřenost k sobě samému i ostatním lidem, což Giddens nazývá aktivní důvěrou. Sebedůvěra či nedůvěra v sebe sama ovlivňuje vztah člověka vůči jedincům v jeho okolí. „Jedinec, který se otevírá vůči okolí a vkládá do něj svou důvěru, očekává kladnou odezvu: potvrzení důvěry.“ [Giddens citován in Sedláčková, 2012: 26]. Z osobních vztahů se mohou stát vztahy neosobní v případě, že nedojde k opětování důvěry [Sedláčková 2012: 25-26].

Francis Fukuyama nahlíží na důvěru jako na základ ekonomické prosperity. Opírá se o Weberovu teorii protestantské etiky a ducha kapitalismu, na základě čehož stanovuje svou tezi, že kultura je zásadní pro obnovení organizací. To vede k utváření bohatství ve společnosti. Fukuyama tyto

společnosti rozlišil na společnosti s nízkou a vysokou mírou důvěry. Společnosti s vysokou mírou důvěry jsou nejvýhodnější pro rozvoj ekonomik, pokud hovoříme o modernitě. [Sedláčková 2012: 29]. Tímto se vracím k pojmu mezostruktur, které jsem nastínila již v kapitole 2.2.1.

Podle Fukuyamy je morální komunita základním prostředím pro důvěru. Je postavená na etických zásadách a morálních závazcích, které si stanovují sami její členové, tudíž nejsou ovlivněni vnějšími pravidly. Pravidla, která si stanovují sami členové komunity, tvoří základ pro důvěru mezi nimi. Důvěra může být dle Fukuyamy zneužita především ve větší komunitě s větší anonymitou, kde se může vyskytnout černý pasažér, který důvěru zneužije. Proto musí komunita přijmout určitá pravidla, která jsou psaná a rovněž i sankce, aby se dalo předejít zneužívání důvěry. Komunita se může před tímto chránit i ztížením vstupu do ní, tzn. vytvořením přísnějších požadavků na potenciální členy [Fukuyama citován in Sedláčková 2012: 29-30].

2.3 Důvěra a spolupráce

Důvěra je důležitou součástí spolupráce. Lidé nemohou uspokojovat většinu svých potřeb bez kooperace s ostatními [Sztompka 2000: 62]. Buskens, Corten a Snijders se ve své publikaci zabývají důvěrou a spoluprací. Pracují s pojmem sociálních dilemat, což jsou interakce, v nichž racionální rozhodnutí aktérů vedou k výsledku, který je pro všechny aktéry horší [Buskens, Corten, Snijders 2020: 1]. Dle Sztompky jedinci spolupracují tehdy, když společně usilují o společný cíl, kterého by jen těžko dosáhl jedinec sám. Úspěch jednoho závisí na úspěchu ostatních, což výrazně zvyšuje nejistotu a rizika, protože každý jedinec je nepředvídatelný. Právě proto je důvěra předpokladem a produktem úspěšné spolupráce, nedůvěra naopak spolupráci silně ohrožuje a může i selhat [Sztompka 2000: 62]. Příkladem sociálního dilematu je věžňovo

dilema nebo Dasguptova Hra na důvěru. V prvním tahu hry se musí důvěřující rozhodnout, zda vloží důvěru do důvěrníka. Jestliže se takto důvěřující rozhodne, důvěrník může jeho důvěru buď ctít, nebo zneužít. Výsledkem je, že zneužití důvěry pro důvěrníka je výhodnější než její ctění. Důvěřující se na základě toho rozhodne důvěrníkovi nedůvěřovat. Tito aktéři se dostali do neoptimální situace, ve které by bylo pro oba lepší, kdyby spolupracovali [Buskens, Corten, Snijders 2020: 1-2].

Tyto hry ukazují dynamiku sociálních dilemat. Nejsou všechna stejná, některé lépe odpovídají vězňově dilematu se simultánní volbou, zatímco jiná odpovídají Hře na důvěru, kde je volba sekvenční. Existují další typy her, které jsou pouze obdobou těchto sociálních dilemat. V těchto hrách bychom mohli předpokládat více než dva aktéry nebo více než dvě behaviorální volby, zasazení interakcí do většího kontextu atp. Teoretičtí sociologové se zabývali mnoha podobnými modely a snažili se identifikovat podmínky a okolnosti, za jakých by mezi aktéry mohla vzniknout spolupráce. Abychom toto mohli vysvětlit, je zapotřebí vzít v potaz individuální rovinu, kde hovoříme o psychologických předpokladech o preferencích a racionalitě aktérů, které vysvětlují, proč jsou jedinci schopni spolupracovat. „Jiný přístup spočívá v zachování standardních předpokladů, že aktéři jsou racionální a sobečtí, a místo toho se hledají vlastnosti sociálních podmínek, které umožňují vznik spolupráce“ [Buskens, Corten, Snijders 2020: 2-3]. S tímto přístupem sociologové pracují v návaznosti na Colemana, kterého jsem zmínila v kapitole 2.2.2. Podle Colemana je třeba, aby sociologická teorie zachovala předpoklady o individuálním chování jedinců co nejjednodušší. Na základě toho by bylo možné detailněji sledovat složité mechanismy na úrovni sociální. Oproti tomu je ale vyžadováno pečlivé zvážení předpokladů na mikroúrovni [Buskens, Corten, Snijders 2020: 2-3].

2.4 Důvěra v médiích

Důvěru v médiích jsem do této části zahrnula proto, že se tomuto tématu budu blíže zabývat ve empirické části své práce. Bruhn a Schirmmacher ve své publikaci popisují aspekty důvěryhodnosti v médiích. Podle nich byla důvěryhodnost zpráv vždy spojena s určitou novinářskou metodikou, která se především týkala ověřování příběhu, naslouchání oběma stranám, spravedlnosti a objektivitě [Bruhn, Schirmmacher, 2022: 93]. Jak jsem již zmiňovala, aby mohla důvěra existovat, je zapotřebí dvou stran, tedy stranu důvěřující a důvěřované. Bruhn a Schirmmacher se s Kunnelem shodují v tom, že sociální aktéři jsou vystaveni informacím veřejných zprostředkovatelů, často masmédií, a naučili se těmto zprostředkovatelům důvěřovat. Navíc s výskytem moderních médií, jako jsou různá fóra nebo sociální sítě, jsou tradiční média (tisk, reklamní průmysl) nucena neustále soutěžit s médii moderními. Hlavní cenou této soutěže je důvěra sociálních aktérů [Kunnele 2021: 159-160].

Problémem posledních let jsou stále rozšiřující se fake news, které ztělesňují zdánlivě náhlé poznání, že existují i zprávy, kterým nelze věřit, že podávají akurátní informace o aktuálních událostech. Fake news nejsou ovšem záležitostí moderní doby, byly tu už mnohem dříve, ale dnes zdůrazňují možná ještě více epistemický rozměr zpráv v médiích. Tento atribut zpráv je v současnosti stále více považován za důležitý, jelikož v postmoderní době jsou více zpochybňována moderní tvrzení o pravdě. V době, kdy stále větší část distribuce informací probíhá skrze platformy sociálních sítí, jsou epistemické nároky a ospravedlňování neustále zpochybňovány. Poskytovatelé zpravodajství se tedy musí přizpůsobit dynamickému chování publika, konkurence a ospravedlňovat svá pravdivá tvrzení, která se musí šířit rychle, jinak jsou považovány za zastaralé [Bruhn, Schirmmacher, 2022: 94].

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

Pro napsání této práce byla zvolena kvalitativní metoda, díky které mohu hlouběji nahlédnout do tematiky důvěry napříč různými oblastmi. Zvolila jsem metodu analýzy textů v sociologických časopisech.

Co se týče vyhledávání vhodných studií, vycházela jsem z žebříčku porovnávacího 148 sociologických časopisů s největším impakt faktorem seřazených sestupně na webové stránce *oair.org*. Původně jsem měla vycházet z 20 nejlépe hodnocených časopisů z daného seznamu, nicméně ne u všech vybraných časopisů jsem měla přístup k publikovaným studiím, a to i po přihlášení přes univerzitní login. Z tohoto důvodu jsem pracovala pouze s 19 odbornými časopisy z oblasti sociologie. Do vyhledávání publikací jsem zahrнула pouze odborné studie, vynechávala jsem book reviews a editorials, jelikož postrádají abstrakt a klíčová slova – nesplňují proto část mého kritéria.

Postupovala jsem tak, že jsem navštívila webové stránky jednotlivých časopisů a přihlásila se buď skrze univerzitní login, nebo přes svůj soukromý účet. Dále jsem do rozšířeného vyhledávání zadala kritérium, že texty musí obsahovat v abstraktu nebo klíčových slovech pojem *trust*. Výsledky vyhledávání jsem seřadila podle relevance a vždy volila prvních 5 publikací, které toto kritérium splnily. V některých časopisech se mi ovšem nepodařilo najít 5 publikací, proto jsem pracovala pouze s nižším počtem textů. První takovou výjimkou je časopis *Sociology of Education*, který obsahuje pouze 3 relevantní texty dle zadaného kritéria. Dále časopis *American Journal of Sociology*, kde 5. text v pořadí sice splňoval kritérium, nicméně byl zamčený, proto jsem s ním nemohla pracovat a nahradila jsem jej dalším textem v pořadí, ke kterému jsem již měla přístup. Třetí výjimkou je časopis *Work, Employment and Society*, který obsahoval pouze 3 relevantní texty. Z časopisu *International*

Review for the Sociology of Sport jsem pracovala se 4 texty, opět z toho důvodu, že se mi podařilo najít pouze tento počet publikací. Tímto postupem jsem získala 90 textů (viz příloha).

Veškeré texty, ke kterým jsem měla přístup, jsem si stáhla do jedné složky. Tuto složku jsem měla předem rozdělenou do 19 složek, přičemž každá z nich obsahovala stažené texty z jednoho časopisu. Každou složku jsem pojmenovala tak, že jsem začala číslem pořadí časopisu v žebříčku, ze kterého jsem vycházela. Za toto číslo jsem dále do názvu složky napsala jméno časopisu. V jednotlivých složkách jsem si následně pojmenovala soubory podobným způsobem, tedy nejprve jsem napsala číslo pořadí v časopisu a poté zkrácený název. Tímto způsobem jsem docílila toho, že jsem se dokázala ve složkách snadno orientovat. Díky této organizaci jsem se rovněž mohla dobře orientovat i ve workspace během kódování.

V pročítání a kódování textů mne vedly výzkumné otázky: „Jak se liší přístupy jednotlivých výzkumníků k důvěře a jaká jsou jejich metodologická uchopení?“, „Mění se koncept důvěry s rostoucím rozvojem moderních technologií?“, „Vede odlišnost konceptualizace důvěry k rozdílům ve vlivu významu důvěry pro individuální jednání?“, „Pokud se koncept a pochopení důvěry liší v různých zemích a kulturách, jak se liší v případě, že důvěra není chápána globálně stejně?“. Mým hlavním výzkumným cílem je zjistit, zda se liší přístupy různých výzkumníků v různých zemích a kulturách k důvěře v souvislosti s rostoucím rozvojem moderních technologií a současným děním ve světě, nebo zda je důvěra chápána globálně stejně.

S texty jsem pracovala v programu MAXQDA. Postupovala jsem tak, že jsem si nahrála všechny soubory do workspace a každý jeden text pročítala a analyzovala. Velkou výhodou tohoto softwaru je možnost kódování, proto jsem ji využila k získávání různých definic a konceptů důvěry. Vytvořila jsem si kódovací systém, abych v textu mohla označit jednotlivé kódy (trust, sociology,

definice trust) a následně s nimi pracovat. Realizovala jsem otevřené kódování, díky kterému jsem texty rozložila na jednotlivá témata nebo definice důvěry, se kterými jsem následně pracovala v empirické části.

Při zpracování rešerše jsem postupovala tak, že jsem si aktivovala všechny dokumenty uložené ve workspace a také všechny kódy, které jsem vytvořila. V programu mi tedy vyjel přehledný souhrn všech dokumentů a kódů. Tento souhrn jsem si uložila ve formátu .pdf a sledovala jednotlivá propojení těchto kódů. Při zpracovávání rešerše jsem se opírala o výzkumné otázky. Z některých textů jsem vymezila pouze konceptualizaci důvěry. S těmi pracuji v kapitole 4.1. Učinila jsem tak z toho důvodu, že jsem zaznamenala stejný přístup k důvěře mezi výzkumníky z jednoho zdroje. Následně vysvětluji jejich práci s tímto konceptem důvěry. U ostatních textů jsem postupovala tak, že jsem srovnala pojetí důvěry jejich autorů.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

V této části popisuji poznatky, které jsem získala díky analýze textů. Odpovídám zde na své výzkumné otázky, které jsem nadefinovala v metodologické části. Na základě analýzy textů jsem narazila na určité podobnosti a rozdílnosti v konceptualizaci důvěry. Proto jsem tuto sekci rozdělila na kapitolu zdůrazňující podobné přístupy k důvěře a poté na odlišnosti, se kterými jsem se setkala a považovala jsem za důležité je zmínit. Musím rovněž podotknout, že jsem k této části přidala kapitolu, ve které pojednávám o generalizované důvěře. Tuto kapitolu jsem zvolila proto, že z mého pohledu na ní lze nejlépe prokázat změnu uchopování důvěry v čase.

První kapitola je věnována podobnostem, které jsem v průběhu analýzy textů nacházela. Tyto podobnosti se týkají odkazování jednotlivých autorů článků a studií na Roberta D. Putnama a jeho uchopení důvěry. Texty aplikují jeho teze a hypotézy na svůj vlastní výzkum z různých oblastí, zejména sportovní kluby, jiná občanská sdružení nebo venkovské komunity.

Ve druhé kapitole docházím k tomu, že i přes podobnosti v odkazování na stejného autora se vyskytly rozdíly v uchopování důvěry. Mám tím na mysli, že výzkumníci s důvěrou pracují v různých kontextech, např. v mezilidských vztazích a dalších, které popisují v kapitole 4.2. Důvěra je zkrátka komplexní fenomén zasahující jak do individuální roviny, tak i makroúrovně.

4.1 Podobnosti v přístupu k důvěře

Mnoho autorů, jejichž články a studie sloužily ke zpracování mé empirické části, se ve svých studiích opíralo o Putnamův (1993, 1995, 2000) koncept sociálního kapitálu a jeho vliv na důvěru ve společnosti. Tato skutečnost pro mě znamená, že koncept důvěry, jak ho předkládá právě Putnam, chápou stejně. Autoři studií, na které v průběhu této kapitoly odkazují, se v přístupech k důvěře shodují a především pracují s konceptem sociálního kapitálu, v němž důvěra hraje klíčovou roli, jelikož je jedním z pěti ukazatelů sociálního kapitálu [Putnam citován in Baron-Epel et al 2021: 879]. Napříč různými studiemi se setkáváme se srovnáním uchopení sociálního kapitálu Bourdieua a Colemanana s tím Putnamovým (Baron-Epel et al 2021; Portes, Vickstorm 2011), které se místo na individualitu soustředí na makroúroveň, přičemž tyto dvě dimenze kombinuje, a dospívá k tomu, že sociální sítě s rozšířeným sociálním kapitálem prospívají jednotlivcům i komunitám. Tímto se dostávám ke konceptu důvěry v kontextu sociálního kapitálu. Benefity, které přináší sociální kapitál sociálním aktérům, mají za následek mimo jiné vyšší

důvěru mezi jedinci [Baron-Epel et al 2021: 878-879; Portes, Vickstorm 2011: 462].

Koncept důvěry v Putnamově pojetí sociálního kapitálu se nejčastěji vyskytoval v oblasti sportovních klubů. Baron-Epel a její kolegové z metodologického hlediska přistupovali k důvěře kvalitativně, využili k měření sociálního kapitálu metodu dotazování, kde hlavním cílem bylo zjistit, zda ženy, které jsou členkami sportovního klubu, mají vyšší míru sociálního kapitálu a celkovou pohodu než ženy, které se nezúčastní žádného organizovaného sportu [Baron-Epel et al 2021: 882-883]. Zde mi připadalo zajímavé sdělit výsledky, ke kterým autoři této studie došli: míra sociálního kapitálu závisí na úrovni participace ve sportovním klubu [Baron-Epel et al 2021: 878].

Jelikož se sociálním kapitálem můžeme pracovat i v oblasti, která se netýká sportovních klubů a různých sdružení, několik studií z mého výběru textů zkoumá souvislost mezi etnickou diverzitou a důvěrou. Abascal a Baldassarri pracují s korelací etnické diverzity a důvěry v kontextu sousedství. Ve své studii převzali a analyzovali Putnamova (2007) data a měření sociálního kapitálu a diverzity [Abascal, Baldassarri 2015: 730]. Rydgren, Sofi a Hällsten zasazují svou studii do oblasti válkou zasaženého Iráku, kde se zabývají mírou důvěry a tolerance v mezietnickém přátelství, přičemž odkazují na Putnama (2007) a jeho hypotézu, že „etnická rozmanitost způsobuje, že se lidé stahují ze společenského života a stávají se izolovanější, což negativně ovlivňuje soudržnost komunity a sociální důvěru.“ [Putnam citován in Rydgren, Sofi, Hällsten 2013: 1658]. Podobně jako autoři předchozích studií si i tito zvolili metodu k sesbírání dat dotazování přátelství [Rydgren, Sofi, Hällsten 2013: 1650-1661]. Laurence ve své studii rovněž vychází z Putnamova (2007) argumentu, že etnická diverzita negativně ovlivňuje sociální kapitál komunity, ale upozorňuje na jeden nedostatek v dosavadním výzkumu. Místo toho, aby se věnovala pozornost segregaci, je kladen důraz spíše na vliv úrovně etnické

diverzity na sociální kapitál. Na toto se autor zaměřuje a pomocí analýzy průzkumu General Household Survey (GHS) zjišťuje, že lidé žijící v širších segregovaných komunitách mají za to, že zvyšující se etnická diverzita v sousedství má negativní účinky. Oproti tomu širší integrované skupiny žijící v rozmanitých čtvrtích vykazují podobný sociální kapitál jako lidé žijící v homogenních čtvrtích [Laurence 2016: 1012-1029].

S Putnamovým konceptem sociálního kapitálu pracují i jiní autoři v kontextu sportovních klubů, ale přidávají k tomu i členství v jiných sdruženích a nečlenství. Sociální kapitál v tomto ohledu závisí na tom, jak často a v jaké intenzitě se členové klubu schází a jak do něj přispívají, což v pozitivním smyslu ovlivňuje i množství důvěry, kterou k sobě mají [Burrmann, Braun, Mutz 2020: 416]. Tento proces podporuje Putnamův argument, že konkrétně v případě sportovních klubů je typický vazebný (bonding) kapitál. Vzhledem k tomu, že ve sportovních klubech se scházejí podobně smýšlející lidé, je jejich psychologická podpora a tím pádem i vzájemná důvěra v rámci vazebného kapitálu silná [Baron-Epel et al 2021: 879]. Měření úrovně a rozsahu sociální důvěry mezi členy sportovních klubů a členy dalších sdružení a nečleny spolků bylo provedeno detailní analýzou dat z celosvětového online dotazníku. Výsledky této studie podporují Putnamovo tvrzení ohledně toho, že kvalita participace v klubu ovlivňuje důvěru jeho členů [Burrmann, Braun, Mutz 2018: 416-432]. V oblasti venkovských komunit se stejně jako ve sportovních klubech klade důraz na mezilidské vztahy a podobné smýšlení jejich členů, tak i ve venkovských komunitách záleží více na vzájemných vztazích než na strukturálním postavení jedinců, kteří se v nich nacházejí [Ghorbani et al 2022: 550]. Ke zjištění míry důvěry ve vztazích venkovských žen v jihozápadním Íránu autoři takto zaměřené studie použili metodu SNA, která jim umožnila zachytit jejich participování na síti v úrovni vnitroskupinové, mimo skupinu a podskupinové [Ghorbani et al 2022: 554-

555]. Výsledky potvrdily nejvyšší míru důvěry na vnitroskupinové úrovni [Ghorbani et al 2022: 547-555], což potvrzuje Putnamův argument aplikovaný na sportovní kluby.

4.2 Rozdílnosti v konceptualizaci důvěry

Jak jsem již zmínila v úvodu empirické části, při analýze textů se mi podařilo identifikovat určité podobnosti v uchopování důvěry. Došla jsem k tomu, že s důvěrou se pojí mnoho aspektů, které ji ovlivňují. Není to jev, který by byl jednoznačný. V této kapitole tedy vymezuji kontexty, ve kterých výzkumníci pracují s důvěrou. Jedná se zejména o kontext nejistoty a rizika, spolupráce, propojování společnosti. Do této kapitoly jsem rovněž zahrнула i pojetí důvěry jako něčeho, co přejímáme od ostatních. Pokud mluvím o populárních konceptualizacích důvěry, mám tím na mysli ty konceptualizace, které se v jednotlivých textech opakují. Pořadí témat jsem určila na základě pořadí jednotlivých kódů. Konceptualizaci důvěry v těchto publikacích bych rozdělila na sedm následujících hlavních částí.

Zprvé, koncept důvěry bývá spojován s nejistotou a rizikem. V souvislosti s přístupem k modernitě se ve vybraných pracích můžeme setkat s konceptem důvěry ve smyslu nejistých situací a podmínkách [Dutton, Shepherd 2006; Brownlie, Howson 2005]. Autoři těchto prací vycházejí především z Luhmanna (2000), Becka (1992, 1994), Simmela (1950) nebo Giddense (1990, 1991). Tito výzkumníci se shodují na tom, že budoucnost s sebou přináší nejistotu a rizika, což odráží důležitost důvěry. Nejistotu a riziko ovšem nenesou pouze podmínky budoucnosti, ale i sociální interakce samotné. V interakci s ostatními se sami rozhodneme, zda jim budeme důvěřovat nebo ne. Jak vysvětluje Ross, interakce s sebou také přináší rizika, ale i přínosy [Ross 2011: 289]. Ve své studii se zaměřuje na vztah mezi kolektivní hrozbou,

důvěrou a pocitem osobní kontroly. Zkoumá, jak vnímání hrozby v rámci celé společnosti ovlivňuje individuální pocit kontroly nad vlastním životem a důvěru v instituce a ostatní jedince. Ve studii byla použita metoda analýzy dat z různých průzkumů veřejného mínění v USA, které se týkaly např. pocitu hrozby spojené s terorismem, rasovými rozdíly nebo ekonomickou nestabilitou. Výsledky ukázaly, že vnímání kolektivní hrozby je spojeno s nižší důvěrou v instituce a v lidi obecně, a také s nižším pocitem osobní kontroly nad životem. Na základě těchto výsledků je tedy jasné, že vnímání hrozby má silný vliv na důvěru jedinců, což s sebou nese důsledky pro vztahy ve společnosti a společenskou stabilitu obecně. Zároveň autorka došla k tomu, že snižování kolektivní hrozby může pomoci zvýšit důvěru a pocit kontroly u jedinců, což může mít pozitivní vliv na soudržnost společnosti a její stabilitu [Ross 2011].

Zadruhé bych chtěla představit uchopení důvěry ve spolupráci. Nejstarší text, se kterým jsem pracovala, pochází z roku 1989 a pracuje s Gambettovým (1988) pojetím důvěry jako formy zásluhy, kterou si dotyčný získá, pokud „výkonná činnost, která je pro nás výhodná nebo alespoň není škodlivá, je dostatečně vysoká na to, abychom uvažovali o tom, že se s ním zapojíme do nějaké formy spolupráce.“ [Gambetta citován in Bradach, Eccles 1989: 104]. Souvislost důvěry a spolupráce se rovněž promítá i v novější studii (2022), která pojednává o roli důvěry v mimosmluvních směnách jako o podpůrné funkci ve spolupráci [Qi 2022]. V kontextu religiozity důvěra rovněž přináší benefity ke spolupráci. To, že lidé vyznávají náboženství, může podporovat jejich důvěru k ostatním, kteří jsou stejně založení nebo mají podobné cíle [King 2002]. A jak jsem již zmínila, důvěra podporuje spolupráci. Zajímavé je, že důvěra existuje i mezi miliony uživatelů online webových stránek, které se specializují na různé návody a rady. Ve studii Stephany, Braesemanna a Grahama se konkrétně jedná o webovou stránku Stack Overflow, která funguje na principu kladení a zodpovídání otázek v oblasti programování. Uživatelé této nebo podobných

komunikačních stránek by měli mít vysokou úroveň důvěry, jelikož se s dotazy a problémy obrací na zcela cizí uživatele a spoléhají na to, že jim jejich odpověď pomůže. Zároveň z pohledu druhé strany, uživatelé, kteří na tyto stránky přispívají, sdílejí své cenné znalosti s cizími lidmi na úkor svého času. Autoři si tedy kladli otázku, jak důvěra ovlivňuje spolupráci při programování. Konkrétně se zaměřují na srovnání spolupráce při programování mezi osobami, které se znají a důvěřují si, a mezi osobami, kteří se neznají. Výzkumný vzorek se skládal z milionů příspěvků na stránce Stack Overflow. Autoři studie provedli inferenční analýzu měst. Právě města si zvolili na základě toho, že se v nich nachází velké množství pracovních příležitostí, a tedy v nich žijí lidé s vysokou úrovní schopností. Výsledky ukázaly, že lidé pracující se známými lidmi měli lepší výkon a byli více spokojeni se spoluprací než lidé, kteří spolupracovali s náhodně vybranou osobou. Tento proces byl pozorován na obou stranách spolupráce, konkrétně když oba účastníci pracovali na stejné části kódu, i když každý se věnoval jiné části. Závěr tedy zní, že důvěra je klíčová pro efektivní spolupráci [Stephany, Braesemann, Graham: 2020].

Zatřetí, důvěra má stmelovací funkci ve společnosti. Jak ve své studii uvádí Lee-Treweek, důvěra má funkci propojování, ať už „komplexního nebo individualizovaného sociálního světa“ [Simmel citován in Lee-Treweek 2002], nebo společnosti celkově. Schilke, Reimann a Cook (2021) nahlíží na důvěru jako na prvek, který udržuje společnost pohromadě. Důvěru tedy chápou jako významnou část sociálních vztahů. Bradach a Eccles rovněž zmiňují i koncept důvěry, jak jej shrnul Arrow (1974): důvěra jako „mazivo sociálního systému“ [Arrow citován in Bradach, Eccles 1989: 104]. Tento argument můžeme najít i u Smith (2010) odkazující ve své studii na Luhmanna (1979), který rovněž nahlíží na důvěru jako na „sociální mazivo“ [Luhmann citován in Smith 2010: 468]. Kvůli tomu, že je mnoha sociálními vědci nahlíženo na důvěru jako na spojovací prvek společnosti, se mnoho průzkumů zaměřuje na generalizovanou

důvěru, které mají za cíl měřit důvěru obecně mezi jedinci, kteří se vzájemně neznají než mezi těmi, kteří se znají [Delhey, Newton, Welzel 2011: 787].

Začtvrté, studie a články zabývající se kontextem vztahů v rodině poukazují na jejich význam pro důvěru. Ve vztazích v rodině hovoříme o důvěře interpersonální, jak uvádí Buyukcan-Tetik a jeho kolegové, která zahrnuje dvě strany: důvěřujícího a důvěřovaného [Buyukcan-Tetik et al 2015: 210]. Vývoj a kvalita důvěry v rodině se dále promítá i do vztahů mimo rodinu. Důvěra je zde konceptualizována jako kladný výsledek zdravého vztahu mezi rodiči a dítětem, přičemž takový vztah s sebou nese pozitiva z hlediska budoucích vztahů s ostatními [Coley 2003: 868]. Teoretici zabývající se tímto tématem vycházejí především z teorie připoutání (Bowlby 1979) a teorie vývojových stádií (Erikson 1963) [King 2002: 643]. Základem teorie připoutání je zdravý vztah mezi rodiči a jejich dětmi. Od kvality jejich vztahu se odvíjí jejich míra důvěry, ať už v ostatní nebo v nahlížení na sebe jako na kompetentního jedince [Cassidy a Shaver citován in Coley 2003: 868]. Podle Buyukcan-Tetik a jeho kolegů (2015) důvěra zajišťuje to, že jsou si lidé více blízcí, zároveň mají kvalitnější vztah bohatý na kvalitní komunikace [Buyukcan-Tetik et al 2015: 209]. Pokud bychom vzali v potaz problematiku rozvodů, které rovněž zahrnují do oblasti vztahů v rodině, Valarie King ve své studii pojednává o narůstající rozvodovosti a jejím negativním vlivu na důvěru potomků rodičů, kteří se rozvádějí. Na tento proces nahlíží jako na riziko pro důvěru potomků [King 2002]. Záměrně jsem zde použila termín proces, protože v souladu s argumenty, které předkládá Ayrton, je namístě chápat důvěru jako proces než jako postoje [Ayrton 2020: 1230]. Pokud bude mít dítě nedostatek důvěry, jeho fungování v mezilidských vztazích bude narušeno, tzn. že bude v sociálním životě méně spokojené a bude mít tendenci se izolovat od ostatních [Mitchell citován in King 2002. 642]. Jak jsem zmínila výše, to, jaký máme vztah s ostatními, odráží i náš vztah k sobě samému.

V páté části této kapitoly bych chtěla představit důvěru v kontextu etnické diverzity. Dinesen a Sønderskov (2015), kteří se zabývali vztahem mezi etnickou diverzitou a sociální důvěrou v sousedství, konceptualizují důvěru a pracují s ní jako s faktorem, který ovlivňuje postoje původních obyvatel sousedství vůči obyvatelům s odlišným etnickým původem. Jejich cílem bylo tento koncept empiricky ověřit. K ověření použili data z Evropského sociálního průzkumu. Tato data pocházela z registrů Dánského statistického úřadu. S použitím těchto dat autoři určili geodetickou vzdálenost mezi každým respondentem a všemi osobami žijícími v nejbližších domácnostech. Na základě analýzy dat došli k výsledku, že interetnický kontakt má vliv na zvyšování pozitivního dopadu etnické rozmanitosti na sociální důvěru. Výzkumníci zároveň ukazují, že soužití se sousedy s vyšším vzděláním pozitivně ovlivňuje úroveň důvěry k nim, a že ženy a starší osoby vykazují tendenci mít vyšší úroveň důvěry. Podobnou konceptualizaci důvěry v kontextu susedské komunity nacházím i ve studii Abascula a Baldassarriho (2015), kterou jsem zmínila v kapitole 4.1. Ti se také zabývali vlivem etnické diverzity na důvěru obyvatel v sousedství, a navíc na jejich spolupráci. Vycházeli z Putnamova (2008) zjištění, že vyšší etnická diverzita v komunitě souvisí s nižší úrovní důvěry a spolupráce. Data převzali z Putnamova (2000) výzkumu. Výzkumný vzorek obsahoval pouze černochoy a bělochoy, Abascal a Baldassarri k nim přidali i Hispánce a Asiaty. Po přezkoumání zjistili, že vyšší počet bělochů v dané čtvrti způsobuje pozitivnější mezilidské vztahy, vyšší míru důvěry a rovněž zvyšuje pravděpodobnost susedské spolupráce. Je ale zajímavé podotknout, že u černochoy a Hispáncoy se tento efekt nepodařilo prokázat.

Šestá část této kapitoly má za cíl ukázat, že důležitost důvěry nacházím já i autoři následujících studií rovněž v oblasti médií. Chtěla bych zde poznamenat, že v kontextu médií se jedná o důvěru jako vlastnost, tedy důvěryhodnost. Munar a Jacobsen (2013) ve své studii uchopili lidskou důvěru

jako něco, co může být ovlivněno informacemi z médií, která mohou nebo nemusí být důvěryhodná. Na základě tohoto uchopení provedli výzkum důvěryhodnosti různých internetových platforem. Výzkumný vzorek se skládal z turistů hovořících dánsky a norsky, kteří se vraceli z dovolené na Mallorce do své země. Zvolenou metodou bylo dotazníkové šetření, přičemž data z něj získaná byla následně analyzována. Výzkumníci došli k výsledku, že turisté nepovažují elektronická sociální média za příliš důvěryhodný zdroj informací, spíše dávají přednost recenzním webům. Zajímavý je také rozdíl ve vnímání důvěryhodných webů v závislosti na věku – skóre důvěryhodnosti mikrobloginových webových stránek bylo vyšší u respondentů nad 35 let než u respondentů mladších.

V sedmé části této kapitoly se soustředím na uchopení a práci s důvěrou v oblasti školství. Holland ve své studii poukazuje na nedostatečnost ve výzkumu důvěry na úrovni učitelů a žáků, která spočívá v tom, nakolik důvěryhodně působí daní učitelé na své žáky. Jedná se tedy o posuzování úrovně důvěry pouze u jedné strany. Autorka provedla výzkum, který se soustředil jak na vztahy z perspektivy školních poradců, tak i z perspektivy studentů. V jejím podání je důvěra klíčem k přístupu k informacím v podobě sociálního kapitálu, který může studentům pomoci v docházení na vysokou školu. Holland pojednává i o bariérách pro důvěru ve školním prostředí. Jednoduše je toho na školní poradce příliš. Zastávají role poradců jak školních, tak i psychologických, dále komunikují s rodiči studentů a s učiteli. Starají se také o rozvrhování předmětů studentům. Tato skutečnost vyvolává ve studentech pocit nedůvěryhodnosti. K provedení výzkumu autorka přešla data z jiné studie, která zkoumala studenty, kteří si podávali přihlášku na vysokou školu. Zároveň využila metody pozorování a polostrukturovaných rozhovorů s vysokoškolskými studenty a školními poradci, přičemž se soustředila na školy v etnicky diverzifikovaných lokalitách. Aby získala dostatečný počet

respondentů, využila rovněž metody sněhové koule. Ta spočívala v tom, že každého studenta, se kterým provedla rozhovor, požádala o doporučení dalších studentů. Při analýze se opírala o Stanton-Salazarův (1997) koncept sociálního kapitálu, který v jeho pojetí zahrnuje zdroje, které usnadňují přístup menšinovým studentům ke školám. Výsledky rozdělily studenti na zvýhodněné a znevýhodněné. Ti zvýhodnění vyžadovali individuální přístup, ty znevýhodněné bylo potřeba více kontaktovat a zároveň potřebovali větší pomoc než jen informace, které jim mohli poskytnout školní poradci [Holland 2015]. Deil-Amen a Rosenbaum se též zaměřili na oblast školství, konkrétněji na budování vztahu mezi vysokoškolskými ústavami a trhem práce. Uchazeči o zaměstnání uvádějí informace o svých dovednostech svým potenciálním zaměstnavatelům, kteří jsou nuceni tyto informace prozkoumat, jelikož nemusí být pravdivé. V tom spočívá problematika důvěry, přesněji důvěryhodnosti. Jestliže uchazeč uvádí o svých schopnostech nepravdivé informace, stává se pro zaměstnavatele nedůvěryhodným. Autoři této studie využili kombinace několika metod ke zkoumání budování sítě kontaktů mezi vysokoškolskými ústavami a místními zaměstnavateli. Výsledky prokázaly důležitost vztahu mezi vysokými školami a zaměstnavateli. Pokud jsou mezi těmito dvěma dimenzemi kladné vztahy, zvyšuje se pravděpodobnost uplatnění absolventů na trhu práce [Deil-Amen, Rosenbaum 2004].

4.3 Důraz na generalizovanou důvěru

Tuto kapitolu jsem do své práce zahrnula proto, že se tím snažím odpovědět na svou výzkumnou otázku, zda se koncept důvěry mění s rostoucím vývojem moderních technologií. V kontextu generalizované důvěry jsem se tedy zaměřila na to, jak výzkumníci pracují s touto důvěrou v čase. Především aktuálnější studie se čím dál více zaměřovaly na generalizovanou důvěru, ať už v online oblasti (Chen, Shen, Huang 2016) nebo v oblasti etnické diverzity

(Smith 2010). Robbins (2019) ve své studii odkazuje na několik autorů (Almond a Verba, Fukuyama, Putnam, Uslaner), kteří zpopularizovali koncept generalizované důvěry, přičemž ukazuje, že výzkum generalizované důvěry s sebou nese jednu nevýhodu: výzkumníci používají otázky vytvořené již ve dvacátém století, ale pozměňují je, aby je mohli aplikovat na současné podmínky [Bauer a Freitag citován in Robbins: 2019]. Přejímání otázek od předchozích autorů ve výzkumu důvěry jednoduše naznačuje to, že pracují s uchopením důvěry tak, jak bylo vytvořeno. Podstata konceptu důvěry přetrvává a další autoři z něj vychází, ovšem podmínky se mění, především vlivem běhu času. Toto zjištění mi pomáhá odpovědět na zmíněnou výzkumnou otázku, tedy že koncept důvěry se v čase, kdy dochází k rozvoji moderních technologií, mění.

Generalizovaná důvěra jako protiklad personalizované důvěry je něco, s čím se každý z nás může ztotožnit. Znamená to, že důvěřujeme cizím lidem na základě sklonů, které nám jsou vštěpovány na základě interakcí s druhými [Kuwabara 2015: 1393]. Máme tendenci mít důvěru k neznámým lidem, protože zkrátka věříme, že jsou benevolentní [Kosugi, Yamagishi citován in Kuwabara 2015: 1393]. Generalizovaná důvěra je zasazena do kontextu rozsáhlého počtu neznámých jedinců [Schilke, Reimann, Cook 2021: 242]. Uslaner (2002) vidí v problematice generalizované důvěry povinnost „důvěřovat, jako by lidé byli důvěryhodní“ [Uslaner citován in Kuwabara 2015: 1393]. V ekonomickém a politickém kontextu podle McAllistera (1995) generalizovaná důvěra spojuje společnost a výrazně ovlivňuje výkonnost organizací [McAllister citován in Chen, Shen, Huang 2016: 639].

Všechna tato zjištění mě přivádějí k odpovědi na třetí výzkumnou otázku, tedy zda odlišnost konceptualizace důvěry vede k rozdílům ve vlivu významu důvěry pro individuální jednání. Pokud vezmeme generalizovanou důvěru, která se soustředí na důvěru jedinců v širší okruh dalších jedinců, což je nám vlastně

předáváno skrze mezilidské interakce, dojdeme tím k individuální rovině. Konkrétně k tomu, jak na nás ti druzí působí – „důvěra jako osobnostní rys se vztahuje k očekáváním jedince vůči druhým, přičemž se předpokládá, že důvěra odráží zkušenosti dané osoby s jednáním s druhými“ [Sapp et al 2009: 527]. Zároveň nás tato důvěra udržuje pohromadě s dalšími lidmi a určuje naše individuální jednání. V otázce důvěry a spolupráce pracujeme s tím, že si na základě svého počínání druhý získá naši důvěru, a tedy se s ním rozhodneme spolupracovat. Zde je význam individuálního jednání klíčový, protože opět se my sami rozhodujeme, zda je druhý důvěryhodný nebo není. Celkově má tedy individuální rovina stejnou podstatu – zkušenost jedince s interakcí s druhými. Přestože konceptualizace důvěry může být odlišná, připouštím, že význam důvěry pro individuální jednání zůstává stejný.

Při analyzování jednotlivých studií jsem narazila na Fukuyamův (1995) argument, že v různých zemích a kulturách se vyskytuje rozdílná úroveň důvěry [Buchan, Croson, Dawes 2002: 180]. Tento argument podporují i Delhey, Newton a Welzel (2011) a van Hoorn (2014), kteří tvrdí, že šířka okruhu lidí, kteří si nějakým způsobem důvěřují, závisí na jejich kultuře [Robbins 2019: 308]. To naznačuje, že lidé z různých kultur nahlíží na důvěru jinak. Ovšem pokud se dostanu ke kontextu autorů analyzovaných článků a studií, mohu argumentovat následovně: již jsem zmiñovala, že tito autoři vycházejí a pracují s koncepty důvěry, které popsali jiní výzkumníci. Vzhledem k tomu, že tito výzkumníci z různých zemí vycházejí z vymezení důvěry jiných výzkumníků, mohu na svou výzkumnou otázku, pokud se koncept a pochopení důvěry liší v různých zemích a kulturách, jak se liší v případě, že důvěra není chápána globálně stejně, odpovědět z pohledu dvou stran. Lidé z různých zemí a kultur mohou nahlížet na důvěru různě. To se týká hlavně lidí, se kterými pracovali výzkumníci a autoři zmíněných studií. Já se ale soustředím na to, zda je koncept

důvěry chápán stejně mezi výzkumníky. Ve svých zjištěních tedy zaznamenávám, že koncept důvěry skutečně je chápán globálně stejně.

5. ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala konceptualizací a přístupem k důvěře výzkumníky v různých oblastech. Cílem této práce bylo zjistit, zda existují rozdíly v přístupech různých výzkumníků v různých zemích a kulturách k důvěře v souvislosti s rychle rostoucím rozvojem moderních technologií a současným děním ve světě, nebo zda je koncept důvěry chápán globálně stejně. Abych mohla odpovědět na své výzkumné otázky, provedla jsem analýzu 90 článků a studií a pomocí jednotlivých kódů vypracovala literární rešerši těchto textů. Před samotnou analýzou textů jsem ovšem uchopila téma důvěry teoreticky, vymezila jsem konceptualizace důvěry různých sociologů, od klasických až po současné. Po teoretické části jsem popsala a vysvětlila použitou metodologii, zejména postup při vyhledávání relevantních zdrojů a práci s nimi. Vypsala jsem postup práce s programem, který jsem využila ke kódování textů, abych mohla následně na základě těchto kódů vypracovat rešerši. A empirické části jsem vysvětlila podobnosti a rozdíly v konceptualizaci důvěry, vymezila témata, ve kterých je koncept důvěry zkoumán, a odpověděla na své výzkumné otázky.

Podařilo se mi ukázat, že populárním výzkumníkem v mém celkovém výběru textů, byl Robert D. Putnam, na kterého ostatní autoři odkazují především v kontextu sociálního nebo vazebného kapitálu a hypotézy ohledně negativního vlivu etnické diverzity na důvěru jedinců v komunitě. Rovněž bych zdůraznila, že důvěra se stává stále aktuálnějším tématem. Při vyhledávání relevantních textů jsem totiž narazila na texty publikované relativně nedávno,

pokud nepočítám výjimku, kterou je text od autorů Bradach, Eccles a Price z roku 1989.

Celkově mohu poznamenat, že důvěra nebývá v akademické oblasti opomíjena. Na toto tvrzení jsem došla jednak na základě počtu textů ze sociologických časopisů, jejichž zaměření bylo silně variabilní a jednak na základě toho, že koncept důvěry jako předmět výzkumu v sociologii stále přetrvává. Předpokládám, že je to z toho důvodu, že důvěra je součástí našeho individuálního světa a i toho mimo naši individuální rovinu. Proto si dovolím konstatovat, že pravděpodobnost budoucího výzkumu důvěry je vysoká.

Na závěr bych podotkla, co jsem si odnesla ze zpracování této bakalářské práce. Důvěra je zkoumaným fenoménem v různých oblastech, prakticky ve všech, které se týkají společenského života. Je klíčová pro náš život ve společnosti ve smyslu soudržnosti a umožňuje nám snazší spolupráci s ostatními jedinci.

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Publikace

Bruhn, J., B. Schirmacher. 2022. *Intermedial Studies: An Introduction to Meaning Across Media*. New York: Routledge.

Buskens, V., R. Corten, Ch. Snijders. 2020. *Advances in the Sociology of Trust and Cooperation*. Berlin, Boston: De Gruyter.

Kunnel, A. J. 2021. *Trust and Communication: Foundations of Interconnectivity*. Berlin: Peter Lang.

Sedláčková, M. 2012. *Důvěra a demokracie: Přehled sociologických teorií důvěry od Tocquevillo po transformaci v postkomunistických zemích*. Praha: SLON.

Sztompka, P. 2000. *Trust: A Sociological Theory*. Cambridge University Press.

Vallier, K., M. Weber. 2021. *Social Trust: Foundational and Philosophical Issues*. New York: Routledge.

Články a studie použité v empirické části

Abascal, M., D. Baldassarri. 2015. „Love Thy Neighbor? Ethnoracial Diversity and Trust Reexamined.“ *American Journal of Sociology* 121 (3): 722-782, <https://doi.org/10.1086/683144>.

Ayrton, R. 2020. „The case for creative, visual and multimodal methods in operationalising concepts in research design: An examination of storyboarding trust stories.“ *The Sociological Review* 68 (6): 1229-1249, <https://doi.org/10.1177/0038026120903918>.

Baron-Epel, O., Y. Paldi, S. Bord., D. Kadish, E. Guttman, D. S. Moran, R. Tesler. 2020. „Social capital and health among participants in the cachibol league in Israel.“ *International Review for the Sociology of Sport* 56 (6): 877-896, <https://doi.org/10.1177/1012690220968114>.

Bradach, J. L., R. G. Eccles. 1989. „Price, Authority, and Trust: From Ideal Types to Plural Forms.“ *Annual Review of Sociology* 15: 97-118.

Brownlie, J., A. Howson. 2005. „‘Leaps of Faith’ and MMR: An Empirical Study of Trust.“ *Sociology* 39 (2): 221-239, <https://doi.org/10.1177/0038038505050536>.

Buchan, N. R., R. T. A. Croson, R. M. Dawes. 2002. „Swift Neighbors and Persistent Strangers: A Cross-Cultural Investigation of Trust and Reciprocity in Social Exchange.“ *American Journal of Sociology* 108 (1): 168-206, <https://doi.org/10.1086/344546>.

Burmann, U., S. Braun, M. Mutz. 2018. „In whom do we trust? The level and radius of social trust among sport club members.“ *International Review for the Sociology of Sport* 55 (4): 416-436, <https://doi.org/10.1177/1012690218811451>.

Buyukcan-Tetik, A., C. Finkenauer, M. Siersema, K. Vander Heyden, L. Krabbendam. 2015. „Social Relations Model Analyses of Perceived Self-Control and Trust in Families.“ *Journal of Marriage and Family* 77 (1): 209-223, <https://doi.org/10.1111/jomf.12154>.

Coley, R. L. 2003. „Daughter-Father Relationships and Adolescent Psychosocial Functioning in Low-Income African American Families.“ *Journal of Marriage and Family* 65 (4): 867-875.

Deil-Amen, R., J. E. Rosenbaum. 2004. „Charter Building and Labor Market Contacts in Two-Year Colleges.“ *Sociology of Education* 77 (3): 245-265.

Delhey, J., K. Newton, Ch. Welzel. 2011. „How General Is Trust in “Most People”? Solving the Radius of Trust Problem.“ *American Sociological Review* 76 (5): 786-807, <https://doi.org/10.1177/0003122411420817>.

Dinesen, P. T., K. M. Sønderskov. 2015. „Ethnic Diversity and Social Trust: Evidence from the Micro-Context.“ *American Sociological Review* 80 (3): 550-573, <https://doi.org/10.1177/0003122415577989>.

Dutton, W. H., A. Shepherd. 2006. „Trust in the Internet as an experience technology.“ *Information, Communication & Society* 9 (4): 433-451, <https://doi.org/10.1080/13691180600858606>.

- Ghorbani, M., S. A. Javadi, S. Rasekhi, M. Yazdanparast, H. Azadi. 2022. „Bonding Social Capital of Rural Women in Southwest Iran: Application of Social Network Analysis.“ *Rural Sociology* 87 (2): 547-572, <https://doi.org/10.1111/ruso.12430>.
- Holland, M. M. 2015. „Trusting Each Other: Student-Counselor Relationships in Diverse High Schools.“ *Sociology of Education* 88 (3): 244-262, <https://doi.org/10.1177/0038040715591347>.
- Chen, W., C. Shen, G. Huang. 2016. „In game we trust? Coplay and generalized trust in and beyond a Chinese MMOG world.“ *Information, Communication & Society* 19 (5): 639-654, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1139612>.
- King, V. 2002. „Parental Divorce and Interpersonal Trust in Adult Offspring.“ *Journal of Marriage and Family* 64: 642-656.
- Kuwabara, K. 2015. „Do Reputation Systems Undermine Trust? Divergent Effects of Enforcement Type on Generalized Trust and Trustworthiness.“ *American Journal of Sociology* 120 (5): 1390-1428, <https://doi.org/10.1086/681231>.
- Laurence, J. 2016. „Wider-community Segregation and the Effect of Neighbourhood Ethnic Diversity on Social Capital: An Investigation into Intra-Neighbourhood Trust in Great Britain and London.“ *Sociology* 51 (5): 1011-1033, <https://doi.org/10.1177/0038038516641867>.
- Lee-Treweek, G. 2002. „Trust in complementary medicine: the case of cranial osteopathy.“ *The Sociological Review* 50 (1): 48-58, <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00354>.
- Munar, A. M., J. K. S. Jacobsen. 2013. „Trust and Involvement in Tourism Social Media and Web-Based Travel Information Sources.“ *Scandinavian*

Journal of Hospitality and Tourism 13 (1): 1-19,
<https://doi.org/10.1080/15022250.2013.764511>.

Portes, A., E. Vickstorm. 2011. „Diversity, Social Capital, and Cohesion.“ *The Annual Review of Sociology* 37: 561-479, <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150022>.

Qi, X. 2022. „Trust upset: Redefining the terms of trust in maintaining exchange relations.“ *The Sociological Review* 70 (3): 599-615,
<https://doi.org/10.1177/003802612111049035>.

Robbins, B. G. 2019. „Measuring Generalized Trust: Two New Approaches.“ *Sociological Methods & Research* 51 (1): 305-356,
<https://doi.org/10.1177/0049124119852371>.

Ross, C. E. 2011. „Collective Threat, Trust, and the Sense of Personal Control.“ *Journal of Health and Social Behavior* 52 (3): 287-296,
<https://doi.org/10.1177/0022146511404558>.

Rydgren, J., D. Sofi, M. Hällsten. 2013. „Interethnic Friendship, Trust, and Tolerance: Findings from Two North Iraqi Cities.“ *American Journal of Sociology* 118 (6): 1650-1694, <https://doi.org/10.1086/669854>.

Sapp, S. G., Ch. Arnot, J. Fallon, T. Fleck, D. Soorholtz, M. Sutton-Vermeulen, J. J. H. Wilson. 2009. „Consumer Trust in the U.S. Food System: An Examination of the Recreancy Theorem.“ *Rural Sociology* 74 (4): 525-545,
<https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2009.tb00703.x>.

Schilke, O., M. Reimann, K. S. Cook. 2021. „Trust in Social Relations.“ *Annual Review of Sociology* 47: 239-259, <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-082120-082850>.

Smith, S. S. 2010. „Race and Trust.“ *Annual Review of Sociology* 36: 453-475,
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102526>.

Stephany, F., F. Braesemann, M. Graham. 2020. „Coding together – coding alone: the role of trust in collaborative programming.“ *Information, Communication & Society* 24 (13): 1944-1961, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1749699>.

Van Hoorn, A. 2014. „Trust Radius versus Trust Level: Radius of Trust as a Distinct Trust Construct.“ *American Sociological Review* 79 (6): 1256-1259, <https://doi.org/10.1177/0003122414555398>.

7. RESUMÉ

This bachelor thesis discusses the grasp of trust by different researchers in sociology. The aim of this thesis was to find out whether different researchers in different countries and cultures have different approaches to trust in the context of the increasing development of modern technology and current world events, or whether trust is understood in the same way globally. The results show that in the context of the passage of time and therefore the development of modern technology and the course of events, trust is grasped by researchers in the same way, especially in their researches based on other researchers' approaches to trust. Although these approaches to trust have been defined by researchers from different countries and cultures, they view trust as a psychosocial factor that is an integral part of social life.

8. PŘÍLOHA

Celkový přehled článků a studií řazených podle pozice v žebříčku a podle pořadí v časopisu

Přehled textů a témat				
Pořadí	Autor/autoři	Rok	Název	Téma
1. American Sociological Review				
1.	Van Hoorn	2014	Trust Radius versus Trust Level: Radius of Trust as a Distinct Trust Construct	Radius důvěry
2.	Delhey, Newton, Welzel	2011	How General Is Trust in “Most People”? Solving the Radius of Trust Problem	Radius důvěry
3.	Dinesen, Sønderskov	2015	Ethnic Diversity and Social Trust: Evidence from the Micro-Context	Etnická diverzita a důvěra
4.	Mizrachi, Drori, Anspach	2007	Repertoires of Trust. The Practice of Trust in a Multinational Organization amid Political Conflict	Důvěra ve vědu
5.	Gauchat	2012	Politicization of Science in the Public Sphere: A Study of Public Trust in the United States	Důvěra ve vědu
2. Annals Of Tourism Research				
1.	Tussyaidah, Zach, Wang	2020	Do travelers trust intelligent service robots?	Moderní technologie, služby
2.	Park	2020	Multifaceted trust in tourism service robots	Moderní technologie, služby

3.	Zhou	2019	Hitchhiking tourism and social trust: exploring Chinese experiences through travel blogs	Turismus
4.	Ert, Fleische	2019	The evolution of trust in Airbnb: A case of home rental	Služby
5.	Nunkoo, Ramkissoon, Gursoy	2012	Public trust in tourism institutions	Turismus
3. Annual Review of Sociology				
1.	Schilke, Reimann, Cook	2021	Trust in Social Relations	Vztahy a důvěra
2.	Smith	2010	Race and Trust	Rasa
3.	Bradach, Eccles, Price	1989	Price, Authority, and Trust: From Ideal Types to Plural Forms	Ekonomika
4.	Portes, Vickstorm	2011	Diversity, Social Capital, and Cohesion	Sociální kapitál
5.	Schor, Vallas	2021	The Sharing Economy: Rhetoric and Reality	Ekonomika
4. Sociological Methods & Research				
1.	Robbins	2019	Measuring Generalized Trust: Two New Approaches	Generalizovaná důvěra
2.	Kuiper, Buskens, Raub, Hoijtink	2012	Combining Statistical Evidence From Several Studies: A Method Using Bayesian Updating and an Example From Research on Trust Problems in Social and Economic Exchange	Ekonomika

3.	Robbins	2021	An Empirical Comparison of Four Generalized Trust Scales. Test–Retest Reliability, Measurement Invariance, Predictive Validity, and Replicability	Generalizovaná důvěra
4.	Blasius, Thiessen	2018	Perceived Corruption, Trust, and Interviewer Behavior in 26 European Countries	Politika
5.	Bader, Baumeister, Berger, Keuschnigg	2019	On the Transportability of Laboratory Results	Věda
5. Sociology of Education				
1.	Holland	2015	Trusting Each Other: Student-Counselor Relationships in Diverse High Schools	Vztahy
2.	Burdick-Will	2018	Neighborhood Violence, Peer Effects, and Academic Achievement in Chicago	Vztahy
3.	Deil-Amen, Rosenbaum	2004	Charter Building and Labor Market Contacts in Two-Year Colleges	Trh
6. Information, Communication & Society				
1.	Bauer, Gerdon, Keush, Kreuter, Vannette	2021	Did the GDPR increase trust in data collectors? Evidence from observational and experimental data	GDPR

2.	Stephany, Braesemann, Graham	2020	Coding together – coding alone: the role of trust in collaborative programming	Důvěra, spolupráce
3.	Dutton, Shepherd	2006	Trust in the Internet as an experience technology	Komunikační technologie
4.	Heravi, Harrower	2016	Twitter journalism in Ireland: sourcing and trust in the age of social media	Důvěra a média
5.	Chen, Shen, Huang	2016	In game we trust? Coplay and generalized trust in and beyond a Chinese MMOG world	Důvěra v herní komunitě
7. Work, Employment and Society				
1.	Sampson, Turgo, Acejo, Ellis, Tang	2019	‘Between a Rock and a Hard Place’: The Implications of Lost Autonomy and Trust for Professionals at Sea	Byrokratizace
2.	Prichard, Turnbull, Halford, Pope	2014	Trusting technical change in call centres	Komunikační technologie
3.	Saundry, McArdle, Thomas	2013	Reframing workplace relations? Conflict resolution and mediation in a primary care trust	Vztahy
8. Sociology				
1.	Dawson	2017	How Persistent Is Generalised Trust?	Generalizovaná důvěra
2.	Brownlie, Howson	2005	. ‘Leaps of Faith’ and MMR: An Empirical Study of Trust	Důvěra ve zdravotnictví

3.	Laurence	2016	Wider-community Segregation and the Effect of Neighbourhood Ethnic Diversity on Social Capital: An Investigation into Intra-Neighbourhood Trust in Great Britain and London	Etnická diverzita
5.	Tonkiss, Passey	1999	Trust, Confidence and Voluntary Organisations: Between Values and Institutions	Důvěra v neziskové organizace
5.	Næss	2018	Trust, Cultural Health Capital, and Immigrants' Health Care Integration in Norway	Důvěra ve zdravotnictví
9. Work and Occupations				
1.	Nelson, Hegtvedt, Haardörfer, Hayward	2019	Trust and Respect at Work: Justice Antecedents and the Role of Coworker Dynamics	Vztahy
2.	Guttek, Cherry, Bhappu, Schneider, Woolf	2000	Features of Service Relationships and Encounters	Služby
3.	McGuire, Bielby	2015	The Variable Effects of Tie Strength and Social Resources: How Type of Support Matters	Vztahy
4.	Finlay, Coverdill	2000	Risk, Opportunism, and Structural Holes: How Headhunters Manage Clients and Earn Fees	Vztahy

5.	Cech, Waidzunas	2022	. LGBTQ@NASA and Beyond: Work Structure and Workplace Inequality among LGBTQ STEM Professionals	Vztahy, nerovnosti
10. American Journal of Sociology				
1.	Kuwabara	2015	Do Reputation Systems Undermine Trust? Divergent Effects of Enforcement Type on Generalized Trust and Trustworthiness	Generalizovaná důvěra
2.	Abascal, Baldassarri	2015	Love Thy Neighbor? Ethnoracial Diversity and Trust Reexamined	Etnická diverzita a důvěra
3.	Rydgren, Sofi, Hällsten	2013	Interethnic Friendship, Trust, and Tolerance: Findings from Two North Iraqi Cities	Etnická diverzita a důvěra
4.	Choi, David	2012	Lustration Systems and Trust: Evidence from Survey Experiments in the Czech Republic, Hungary, and Poland	Lustrační systémy
6.	Buchan, Croson, Dawes	2002	Swift Neighbors and Persistent Strangers: A Cross-Cultural Investigation of Trust and Reciprocity in Social Exchange	Vztahy
11. Journal of Health and Social Behavior				
1.	Vale, DelVecchio	2020	Transcending the Profession: Psychiatric Patients' Experiences of	Důvěra ve zdravotnictví

			Trust in Clinicians	
2.	Ross	2011	Collective Threat, Trust, and the Sense of Personal Control	Vztahy
3.	Stepanikova, Mollborn, Cook, Thom, Kramer	2006	Patients' Race, Ethnicity, Language, and Trust in a Physician	Důvěra ve zdravotnictví
4.	Mechanic, McAlpine	2010	Sociology of Health Care Reform: Building on Research and Analysis to Improve Health Care	Důvěra ve zdravotnictví
5.	Thrasher, Jackson	2006	Mistrusting Companies, Mistrusting the Tobacco Industry: Clarifying the Context of Tobacco Prevention Efforts That Focus on the Tobacco Industry	Zdraví
12. Socio-Economic Review				
1.	Vriens, Buskens, de Moor	2019	Networks and new mutualism: how embeddedness influences commitment and trust in small mutuals	Vloženost (embeddedness)
2.	Schilke, Wiedenfels, Brettel, Zucker	2017	Interorganizational trust production contingent on product and performance uncertainty	Důvěra v organizaci
3.	Gallego	2016	Inequality and the erosion of trust among the poor: experimental	Nerovnosti, chudoba

			evidence	
4.	Harrington	2017	Trusts and financialization	Ekonomika
5.	Adriaenssens, Hendrickx	2015	Can informal economic activities be explained by social and institutional factors? A comparative analysis	Ekonomika
13. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism				
1.	Pesämaa, Hair	2008	Cooperative Strategies for Improving the Tourism Industry in Remote Geographic Regions: An Addition to Trust and Commitment Theory with one Key Mediating Construct	Turismus
2.	Munar, Steen Jacobsen	2013	Trust and Involvement in Tourism Social Media and Web-Based Travel Information Sources	Důvěra a média
3.	Widtfeldt Meged, Zillinger	2018	Disruptive network innovation in free guided tours	Důvěra a média
4.	Westskog, Aase, Leikanger	2021	The Norwegian trekking association: conditions for its continued existence with new tourism patterns	Turismus
5.	Wu, Chang	2019	Arctic attachment and experiential relationship marketing in Arctic tourism	Turismus
14. Sociological Review				

1.	Qi	2021	Trust upset. Redefining the terms of trust in maintaining exchange relations	Vztahy a důvěra
2.	Froud, Green, Williams	2012	Private Equity and the Concept of Brittle Trust	Trh
3.	Ayrton	2020	The case for creative, visual and multimodal methods in operationalising concepts in research design: An examination of storyboarding trust stories	Vztahy a důvěra
4.	Nerlich	2013	Moderation Impossible? on Hype, Honesty and Trust in the Context of Modern Academic Life	Důvěra ve vědu
5.	Lee-Treweek	2002	Trust in complementary medicine: the case of cranial osteopathy	Vztahy a důvěra
15. Sociological Science				
1.	Bader, Keuschnigg	2020	Bounded Solidarity in Cross-National Encounters: Individuals Share More with Others from Poor Countries but Trust Them Less	Ekonomika
2.	Ermisch, Gambetta	2016	Income and Trustworthiness	Ekonomika
3.	Fairbrother	2016	Trust and Public Support for Environmental Protection in Diverse National Contexts	Ochrana životního prostředí

4.	Gambetta, Przepiorka	2019	Sharing Compromising Information as a Cooperative Strategy	Spolupráce
5.	Koushyar, Longhofer, Roberts	2015	A Comparative Analysis of Corporate and Independent Foundations	Ekonomika
16. Journal of Consumer Culture				
1.	Halkier, Holm, Domingues, Magaudda, Nielsen, Terragni	2007	Trusting, Complex, Quality Conscious or Unprotected?: Constructing the food consumer in different European national contexts	Spotřebitelství
2.	Colucci, Pedroni	2021	Got to be real: An investigation into the co-fabrication of authenticity by fashion companies and digital influencers	Vztahy
3.	Wilk	2006	Bottled Water: The pure commodity in the age of branding	Marketing, životní prostředí
4.	Balthazar, Rocha	2019	Do you know who you are selling to? An ethnographic approach to upper-class shopping experiences in Rio de Janeiro	Marketing
5.	Leggett	2017	Bringing green food to the Chinese table: How civil society actors are changing consumer culture in China	Spotřebitelství, životní prostředí

17. Rural Sociology				
1.	Miao, Zhu, Heijman, Xu, Lu	2020	Trust or Control? The Role of Group Size in Governing Small-scale Irrigation Facilities	Důvěra ve skupině
2.	Marquart-Pyatt, Petrzela	2009	Trust, the Democratic Process, and Involvement in a Rural Community	Komunita
3.	Sapp, Arnot, Falton, Fleck, Soorholtz, Sutton-Vermuelen, Wilson	2010	Consumer Trust in the U.S. Food System: An Examination of the Recreancy Theorem	Spotřebitelství
4.	Ghorbani, Akbar Javadi, Rasekhi, Yazdanparast, Azadi	2022	Bonding Social Capital of Rural Women in Southwest Iran: Application of Social Network Analysis	Vztahy
5.	Mueller, Tickamyer	2019	A More Complete Picture: Rural Residents' Relative Support for Seven Forms of Natural Resource-Related Economic Development	Hospodářství
18. Journal of Marriage and Family				
1.	King	2004	Parental Divorce and Interpersonal Trust in Adult Offspring	Rodina a důvěra
2.	Buyukcan-Tetik, Finkenauer, Siersema, Vander Heyden, Krabbendam	2015	Social Relations Model Analyses of Perceived Self-Control and Trust in Families	Rodina a důvěra
3.	Burton, Cherlin, Winn, Estacion, Holder-Taylor	2009	The Role of Trust in Low-Income Mothers' Intimate Unions	Rodina a důvěra

4.	Umaña-Taylor, Fine	2004	Predicting Commitment to Wed Among Hispanic and Anglo Partners	Rodina a důvěra
5.	Levine Coley	2004	Daughter-Father Relationships and Adolescent Psychosocial Functioning in Low-Income African American Families	Rodina a důvěra
19. International Review for the Sociology of Sport				
1.	Burmann, Braun, Mutz	2018	In whom do we trust? The level and radius of social trust among sport club members	Důvěra a sport
2.	Numerato, Baglioni	2011	The dark side of social capital: An ethnography of sport governance	Důvěra a sport
3.	Plassard, Ohl, Schoch	2020	Cycling alone: Team Sky's difficult quest for credibility during the 2015 Tour de France	Důvěra a sport
4.	Baron-Epel, Paldi, Bord, Kadish, Guttman, Moran, Tesler	2020	Social capital and health among participants in the cachibol league in Israel	Sociální kapitál, zdraví